EDIȚIE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

الفرق بين النصيحة والتعيير

Sfatul sincer și umilirea

Ibn Rajab al-Ḥanbalī

INSTITUTUL TAWHID
tawhid.ro

Ibn Rajab al-Ḥanbalī

Sfatul sincer și umilirea

الفرق بين النصيحة والتعيير

Institutul Tawhid
România · 2026

Titlul original: الفرق بين النصيحة والتعيير
Ediția I
Ediție în limba română publicată de Institutul Tawhid. Distribuție gratuită.
Institutul Tawhid · https://www.tawhid.ro

Texte arabe coranice: Tanzil Project, Uthmani v1.1, © 2007–2026 Tanzil Project, CC BY 3.0 · https://tanzil.net. Sunt păstrate limitele fragmentelor și ale versetelor indicate în sursele revizuite.

Detaliu de legătură de carte · India, secolul al XVII-lea. The Metropolitan Museum of Art, 55.121.10.45 · CC0 / domeniul public.

Cuprins

Sfatul sincer și umilirea 1
Introducere 1
Felurile sfatului 11
Felul în care se oferă sfatul 13
Pedeapsa umilirii altuia 19
Umilirea ascunsă sub înfățișarea sfatului 21
Calea de îndreptare 26
Indice 29

Sfatul sincer și umilirea

Deosebirea dintre sfatul sincer și umilire

De

Imamul și păstrătorul hadithului Zayn al-Dīn Ibn Rajab al-Ḥanbalī

Decedat în anul 795 h.

بسم الله الرحمن الرحيم

În numele lui Allah, Cel Milostiv, Cel Îndurător.

Introducere

Imamul — Allah să aibă milă de el — a spus:

الحمد لله رب العالمين، وصلاته وسلامه على إمام المتقين، وخاتم النبيين وآله وصحبه أجمعين، والتابعين لهم بإحسان إلى يوم الدين أما بعد:

Toată lauda I se cuvine lui Allah, Stăpânul lumilor. Binecuvântările și pacea Sa să fie asupra imamului celor cu teamă de Allah, ultimul dintre Profeți, asupra familiei sale, a tuturor companionilor și a celor care îi urmează cu bunătate până în Ziua Judecății. Acestea fiind spuse:

Acestea sunt câteva cuvinte scurte și cuprinzătoare despre deosebirea dintre sfatul sincer și umilire. Cele două au în comun faptul că amândouă înseamnă să-l pomenești pe om prin ceva ce lui nu-i place să fie pomenit. Deosebirea dintre ele poate fi neclară

pentru mulți oameni. Allah este Cel care dă izbândă în aflarea adevărului.

Să știi că pomenirea omului prin ceva ce nu-i place este oprită atunci când urmărește numai defăimarea, găsirea cusururilor și înjosirea lui.

Dacă însă aceasta aduce un folos musulmanilor în general sau unora dintre ei în mod deosebit, iar scopul este dobândirea acelui folos, atunci nu este oprită, ci este recomandată.

Învățații hadithului au lămurit acest lucru în cărțile despre critica și evaluarea transmițătorilor. Ei au arătat deosebirea dintre criticarea transmițătorilor și bârfă și le-au răspuns unor oameni dedicați adorării și altora, a căror cunoaștere nu era destul de întinsă și care le socoteau același lucru.

Nu este nicio deosebire între criticarea transmițătorilor care păstrează hadithul, pentru a deosebi între cei a căror relatare este primită și cei a căror relatare nu este primită, și lămurirea greșelii celui care a înțeles greșit înțelesurile Cărții și ale Sunnei, a dat unui text o interpretare nepotrivită ori s-a sprijinit pe ceea ce nu constituie dovadă. Scopul este ca oamenii să fie avertizați să nu-l urmeze în greșeala sa. Învățații sunt de acord și asupra îngăduinței acestui lucru.

De aceea, cărțile lor din diferitele științe religioase — explicarea Coranului, comentariile hadithurilor, jurisprudența, deosebirile dintre învățați și altele — sunt pline de dezbateri și de respingeri ale părerilor socotite slabe ale imamilor de mai înainte și de mai târziu, dintre companioni, urmașii lor și cei de după ei.

Niciun om al cunoașterii nu a părăsit această practică și nu a susținut că ea ar constitui, prin ea însăși, un atac, o defăimare sau o înjosire a celui căruia i se respinge părerea. Excepție face autorul care folosește cuvinte grosolane și se exprimă necuviincios: i se dezaprobă grosolănia și lipsa de cuviință, nu însăși respingerea ori deosebirea de părere prin argumente religioase și dovezi recunoscute.

Pricina este că învățații religiei urmăresc cu toții să arate adevărul cu care Allah l-a trimis pe Trimisul Său ﷺ, pentru ca religia să fie în întregime a lui Allah și cuvântul Său să fie cel mai

înalt. Toți recunosc că niciunul dintre ei nu poate cuprinde întreaga cunoaștere, fără să-i scape nimic. Niciunul dintre cei de mai înainte sau de mai târziu nu a pretins aceasta. De aceea, imamii înaintașilor, asupra cunoașterii și virtuții cărora există înțelegere, primeau adevărul de la oricine li-l aducea, chiar dacă avea un rang mai mic. Îșiîndemnau însoțitorii și urmașii să primească adevărul când acesta apărea într-o altă părere decât a lor.

Astfel, când ʿUmar — Allah să fie mulțumit de el — a vorbit despre darurile de căsătorie ale femeilor, o femeie i-a răspuns prin cuvintele lui Allah Preaînaltul:

﴿وَإِنْ أَرَدتُّمُ ٱسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكَانَ زَوْجٍ وَءَاتَيْتُمْ إِحْدَىٰهُنَّ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا۟ مِنْهُ شَيْـًٔا ۚ أَتَأْخُذُونَهُۥ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا﴾

„Dacă voiți să înlocuiți o soție cu alta și i-ați dat uneia dintre ele o avere mare, să nu luați nimic din ea. Ați lua-o oare prin nedreptate și păcat vădit?”[1]

El și-a retras părerea și a spus:

أصابتِ امرأةٌ ورجلٌ أخطأ

„O femeie a avut dreptate, iar un bărbat a greșit.”

1 Al-Nisāʾ, 4:20.

S-a relatat de la el și că a spus:

كل أحد أفقه من عمر

„Oricine înțelege religia mai bine decât ʿUmar."

Unii dintre învățații cunoscuți, când își exprimau o părere, spuneau:

هذا رأينا فمن جاءنا برأي أحسنَ منه قبلناه

„Aceasta este părerea noastră. Dacă cineva ne aduce una mai bună, o primim."

Al-Shāfiʿī insista mult asupra acestui înțeles și își îndemna însoțitorii să urmeze adevărul și să primească Sunnah atunci când li se arăta că aceasta se deosebește de părerea lui. Într-un asemenea caz, să-i lase părerea deoparte. Despre cărțile sale spunea:

لا بد أن يوجد فيها ما يخالف الكتاب والسنة لأن الله تعالى يقول:

„Se vor găsi neapărat în ele lucruri care se deosebesc de Carte și de Sunnah, căci Allah Preaînaltul spune:

﴿أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ ۚ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ ٱللَّهِ لَوَجَدُوا۟ فِيهِ ٱخْتِلَٰفًا كَثِيرًا﴾

«Oare nu cugetă ei la Coran? Dacă ar fi fost de la altcineva decât Allah, ar fi găsit în el multe nepotriviri.»”[2]

Mai mult decât atât, el spunea:

ما ناظرني أحد فباليت أظهرت الحجة على لسانه أو على لساني

„Când am dezbătut cu cineva, nu mi-a păsat dacă dovada adevărului se arată pe limba lui sau pe limba mea.”

Aceasta arată că nu urmărea decât să iasă adevărul la iveală, chiar dacă era rostit de cel care dezbătea cu el ori avea o altă părere.

Un asemenea om nu urăște să-i fie respinsă părerea și să i se arate că aceasta se deosebește de Sunnah, nici în timpul vieții, nici după moarte. Același lucru se cuvine gândit despre ceilalți imami ai Islamului, dintre cei de mai înainte și de mai târziu, care l-au apărat și l-au sprijinit. Ei nu urau nici deosebirea celui căruia i se arătase o dovadă, chiar dacă acea dovadă nu era, în ochii lor, destul de puternică încât să o urmeze și să-și lase propria dovadă.

2 Al-Nisāʾ, 4:82.

De aceea, imamul Aḥmad — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — îl pomenea pe Isḥāq ibn Rāhawayh, îl lăuda și îl vorbea de bine. Spunea:

وإن كان يخالف في أشياء فإن الناس لم يزل بعضهم يخالف بعضا

„Chiar dacă are alte păreri în unele lucruri, oamenii nu au încetat să se deosebească unii de alții”,

sau cuvinte cu acest înțeles.

Adeseori i se înfățișau cuvintele lui Isḥāq și ale altor imami, precum și dovezile pe care își întemeiau părerile. Nu le împărtășea părerea, dar nici nu le dezaproba părerile și felul de argumentare, chiar dacă el nu era de acord cu toate acestea.

Imamul Aḥmad a apreciat ceea ce s-a relatat despre Ḥātim al-Aṣamm. I s-a spus:

أنت رجل أعجمي لا تفصح وما ناظرك أحد إلا قطعته فبأي شيء تغلب خصمك؟

„Ești un om nearab, care nu se exprimă limpede, și totuși nimeni nu a dezbătut cu tine fără să-l întreci. Prin ce îl învingi pe celălalt?”

El a răspuns:

بثلاث: أفرح إذا أصاب خصمي وأحزن إذا أخطأ

وأحفظ لساني عنه أن أقول له ما يسوؤه

„Prin trei lucruri: mă bucur când celălalt are dreptate, mă întristez când greșește și îmi păzesc limba să nu-i spun ceva care să-l supere”,

sau cuvinte cu acest înțeles. Aḥmad a spus:

ما أعقله من رجل

„Ce om chibzuit!”

Prin urmare, respingerea părerilor slabe și arătarea adevărului prin dovezi religioase nu sunt lucruri pe care acei învățați le urau. Dimpotrivă, le iubeau, iar pe cel care le făcea îl lăudau și îl vorbeau de bine.

Acest lucru nu intră nicidecum în bârfă. Chiar dacă am presupune că cineva nu vrea să-i fie arătată greșeala care se împotrivește adevărului, împotrivirea lui nu este luată în seamă. A urî arătarea adevărului atunci când acesta se deosebește de propria părere nu este o însușire lăudabilă. Musulmanul trebuie să iubească ieșirea adevărului la iveală și cunoașterea lui de către musulmani, fie că se potrivește cu părerea sa, fie că o contrazice.

Aceasta face parte din sinceritatea față de Allah, Cartea Sa, Trimisul Său, religia Sa, conducătorii musulmanilor și oamenii lor de rând. Aceasta este religia, după cum a înștiințat Profetul ﷺ.

Cât despre arătarea greșelii unui învățat de dinainte, dacă omul vorbește cuviincios și răspunde frumos, nu este nicio vină asupra lui și nu i se poate aduce reproș. Chiar dacă învățatul care a greșit se lasă amăgit de propria părere, nu este nicio vină asupra celui care îi arată greșeala. Când aflau o părere pe care o dezaprobau, unii dintre înaintași spuneau despre autorul ei:

كذب فلان

„Cutare a spus un neadevăr."

Din acest fel de exprimare fac parte cuvintele Profetului ﷺ:

كذب أبو السنابل

„Abū al-Sanābil a spus un neadevăr",

când a aflat că acesta dăduse verdictul potrivit căruia femeia însărcinată căreia i-a murit soțul nu se poate recăsători prin simpla naștere a copilului, până nu trec patru luni și zece zile.[3]

Imamii cu teamă de Allah au respins cu tărie unele păreri slabe ale învățaților. Astfel, imamul Aḥmad dezaproba unele păreri slabe ale lui Abū Thawr și ale altora, în care aceștia rămăseseră singuri, și le răspundea foarte apăsat. Toate acestea privesc judecarea faptelor după cele văzute.

Cât despre cele ascunse, dacă omul urmărește numai să arate adevărul și să-i ferească pe oameni de a fi înșelați de părerile greșite ale cuiva, fără îndoială că este răsplătit pentru intenția sa. Prin această faptă și prin această intenție intră între cei sinceri față de Allah, Trimisul Său, conducătorii musulmanilor și oamenii lor de rând.

Fie că cel care arată greșeala este de rang mai mic, fie că este de rang mai mare, are pildă în învățații care au respins unele păreri izolate ale lui Ibn ʿAbbās, pe care învățații le dezaprobau, precum

3 Al-Bukhārī, al-Maghāzī, nr. 3770; Muslim, al-Ṭalāq, nr. 1484; al-Nasāʾī, al-Ṭalāq, nr. 3518; Abū Dāwūd, al-Ṭalāq, nr. 2306; Ibn Mājah, al-Ṭalāq, nr. 2028; Aḥmad, al-Musnad, 6/432.

cele privind mutʿah, schimbul de bani, cele două cazuri de moștenire numite al-ʿUmariyyatān și altele.

La fel sunt cei care i-au răspuns lui Saʿīd ibn al-Musayyib în privința părerii sale că femeia divorțată de trei ori devine din nou îngăduită [primului soț] prin simpla încheiere a unui [al doilea] contract de căsătorie, precum și în alte lucruri care contrazic Sunnah limpede; cei care i-au răspuns lui al-Ḥasan în privința părerii sale despre lipsa obligației doliului pentru femeia căreia i-a murit soțul; cei care i-au răspuns lui ʿAṭāʾ în privința îngăduirii împrumutării roabelor pentru raporturi intime; cei care i-au răspuns lui Ṭāwūs în mai multe chestiuni în care avea păreri izolate; și cei care le-au răspuns altora asemenea lor, asupra îndrumării și cunoașterii cărora musulmanii sunt de acord și pe care îi iubesc și îi laudă.

Nimeni nu a socotit că deosebirea de ei în aceste chestiuni și în altele asemenea ar fi un atac împotriva acelor imami ori o căutare a cusururilor lor. Cărțile imamilor musulmanilor, de mai înainte și de mai târziu, sunt pline de lămuriri ale acestor păreri și ale altora asemănătoare: cărțile lui al-Shāfiʿī, Isḥāq, Abū ʿUbayd, Abū Thawr și ale imamilor jurisprudenței, hadithului și altor științe de după ei. Cele consemnate de ei în această privință sunt foarte numeroase. Dacă le-am reda cuvânt cu cuvânt, discuția s-ar lungi foarte mult.

Dacă însă cel care răspunde urmărește să scoată la iveală cusurul celuilalt, să-l înjosească, să-i arate neștiința și lipsa de cunoaștere ori ceva asemănător, atunci acest lucru este oprit. Nu contează dacă o face în fața lui sau în absența lui, în timpul vieții sale ori după moartea sa. Aceasta intră în defăimarea și batjocura pe care Allah Preaînaltul le-a osândit în Cartea Sa și pentru care a amenințat cu pedeapsă. Intră și în cuvintele Profetului ﷺ:

يا معشر من آمن بلسانه ولم يؤمن بقلبه لا تؤذوا المسلمين ولا تتبعوا عوراتهم فإنه من يتبع عوراتهم يتبع الله عورته ومن يتبع الله عورته يفضحه ولو في جوف بيته

„O, voi care ați crezut cu limba, dar credința nu a intrat în inimile voastre! Nu-i vătămați pe musulmani și nu le căutați lucrurile ascunse! Celui care le caută lucrurile ascunse, Allah i le va căuta pe ale sale. Iar celui căruia Allah îi caută lucrurile ascunse, El îi dă rușinea la iveală, chiar dacă s-ar afla înlăuntrul casei sale."[4]

Toate acestea îi privesc pe învățații urmați în religie. Cât despre oamenii inovației și ai rătăcirii și cei care se aseamănă învățaților fără să fie dintre ei, neștiința și cusururile lor pot fi arătate pentru a-i avertiza pe oameni să nu-i urmeze. Discuția noastră de acum nu privește însă această categorie. Allah știe mai bine.

4 Abū Dāwūd, al-Adab, nr. 4880; Aḥmad, al-Musnad, 4/424.

Felurile sfatului

Cel despre care se știe că, răspunzând învățaților, urmărește sinceritatea față de Allah și Trimisul Său trebuie tratat cu cinste, respect și prețuire, asemenea celorlalți imami ai musulmanilor pomeniți mai înainte, asemenea lor și celor care îi urmează cu bunătate.

Cel despre care se știe că urmărește, prin răspunsul său, înjosirea, defăimarea și scoaterea la iveală a cusururilor merită să fie sancționat, pentru ca el și cei asemenea lui să se abțină de la aceste purtări urâte și oprite.

Această intenție se cunoaște uneori prin mărturisirea și recunoașterea celui care răspunde, iar alteori prin împrejurările care însoțesc fapta și cuvintele sale. Cel cunoscut pentru cunoaștere, religiozitate, prețuire și respect față de imamii musulmanilor, care nu răspunde și nu arată greșeala decât în felul recunoscut și de ceilalți imami ai cunoașterii, [este judecat potrivit acestor semne].

În privința scrierilor și a cercetării sale, cuvintele lui trebuie înțelese în primul sens. Cel care, în împrejurările arătate, le înțelege altfel îi atribuie unui nevinovat o bănuială rea. Aceasta este una dintre bănuielile oprite de Allah și Trimisul Său și intră în cuvintele Lui:

﴿وَمَن يَكْسِبْ خَطِيٓـَٔةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِۦ بَرِيٓـًٔا فَقَدِ ٱحْتَمَلَ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا﴾

„Cel care săvârșește o greșeală sau un păcat, apoi îl pune pe seama unui nevinovat, se încarcă cu o calomnie și cu un păcat vădit.”[5]

5 Al-Nisāʾ, 4:112.

Bănuiala rea față de cel la care nu se văd semne ale răului este oprită de Allah și Trimisul Său. Cel care bănuiește astfel unește săvârșirea greșelii și a păcatului cu punerea lor pe seama unui nevinovat.

Încadrarea lui în această amenințare devine și mai puternică atunci când la el — adică la cel care bănuiește — apar semne ale răului: multă nedreptate și agresivitate, puțină grijă față de cele îndoielnice, o limbă nestăpânită, multă bârfă și calomnie, invidie față de ceea ce Allah le-a dăruit oamenilor din harul și bunătatea Sa și o dorință puternică de a se întrece pentru poziții de conducere înainte de vreme.

Când cineva este cunoscut prin asemenea însușiri, pe care oamenii cunoașterii și ai credinței nu le aprobă, atacarea învățaților și răspunsul său împotriva lor sunt înțelese în al doilea sens. Atunci merită să fie tratat cu dispreț. Cât despre cel la care nu apare niciun semn care să arate una dintre cele două intenții, cuvintele lui trebuie înțelese în cel mai bun sens cu putință; nu este îngăduit să fie înțelese în cel mai rău sens. ʿUmar — Allah Preaînaltul să fie mulțumit de el — a spus:

لا تظن بكلمة خرجت من أخيك المسلم سوءاً وأنت تجد لها في الخير محملاً

„Nu bănui rău despre un cuvânt rostit de fratele tău musulman cât timp îi găsești un înțeles bun.”

Felul în care se oferă sfatul

Din acest domeniu face parte să-i spui omului în față ceva ce nu-i place. Dacă se face pentru a-l sfătui sincer, este bine. Unul dintre înaintași i-a spus unui frate de-al său:

لا تنصحني حتى تقول في وجهي ما أكره

„Nu mă sfătuiești cu adevărat până nu-mi spui în față ceea ce nu-mi place."

Când cineva îi arată fratelui său un cusur ca să-l părăsească, aceasta este o faptă bună. Cel căruia i se arată unul dintre cusururile sale poate să-și explice situația, dacă are o scuză. Dacă însă lucrul se face pentru a-l mustra cu păcatul său, este urât și vrednic de dezaprobare.
Unul dintre înaintași a fost întrebat:

أتحبُّ أن يخبرك أحد بعيوبك؟

„Îți place să-ți arate cineva cusururile?"

El a răspuns:

إن كان يريد أن يوبخني فلا

„Dacă vrea să mă certe pentru ele, nu."

A-l mustra și a-l umili pe om cu păcatul său este un lucru dezaprobat. Profetul ﷺ a oprit ca roaba care săvârșește adulter să fie ocărâtă, deși a poruncit să i se aplice pedeapsa biciuirii. I se

aplică pedeapsa stabilită, dar nu este umilită și ocărâtă pentru păcat.
La al-Tirmidhī și în alte cărți se relatează ca atribuite Profetului cuvintele:

من عيَّر أخاه بذنب لم يمت حتى يعمله

„Cel care îl umilește pe fratele său pentru un păcat nu va muri până nu-l va săvârși și el."[6]

Acest lucru a fost înțeles cu privire la păcatul de care cel care l-a săvârșit s-a căit. Al-Fuḍayl a spus:

المؤمن يستر وينصح والفاجر يهتك ويُعيِّر

„Credinciosul acoperă și sfătuiește, iar nelegiuitul dă în vileag și umilește."

Cele pomenite de al-Fuḍayl sunt semne prin care sfatul sincer se deosebește de umilire: sfatul este însoțit de păstrarea discreției, iar umilirea de expunerea publică.
Se spunea:

من أمر أخاه على رؤوس الملأ فقد عيَّره

„Cel care îl îndreaptă pe fratele său înaintea mulțimii l-a umilit",

sau cuvinte cu acest înțeles.

Înaintașii dezaprobau ca poruncirea binelui și oprirea răului să se facă în acest fel. Le plăcea ca lucrul să rămână în taină, între cel care îndeamnă și cel îndemnat. Acesta este unul dintre semnele sfatului sincer. Cel care sfătuiește nu urmărește să răspândească defectele celui sfătuit; urmărește numai înlăturarea răului în care acesta a căzut.

6 Al-Tirmidhī, Ṣifat al-Qiyāmah wa-l-Raqāʾiq wa-l-Waraʿ, nr. 2505. Autorul precizează mai jos că lanțul relatării este întrerupt.

Răspândirea și scoaterea la iveală a cusururilor fac parte dintre lucrurile oprite de Allah și Trimisul Său. Allah Preaînaltul spune:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ ٱلْفَٰحِشَةُ فِى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾

„Cei cărora le place ca fapta rușinoasă să se răspândească printre cei care au crezut vor avea parte de o pedeapsă dureroasă, în această lume și în Viața de Apoi. Allah știe, iar voi nu știți."[7]

Hadithurile despre virtutea păstrării discreției sunt foarte numeroase.
Un învățat i-a spus celui care poruncea binele:

واجتهد أن تستر العصاة فإن ظهور عوراتهم وهن في الإسلام أحقُّ شيء بالستر: العورة

„Străduiește-te să nu dai în vileag păcătoșii, căci arătarea lucrurilor lor ascunse este o slăbire a Islamului. Cel mai îndreptățit lucru să fie acoperit este ceea ce trebuie ascuns."

De aceea, răspândirea faptelor rușinoase este legată de umilire, iar amândouă sunt însușiri ale nelegiuiților. Nelegiuitul nu urmărește înlăturarea relelor și nici ferirea credinciosului de lipsuri și de cusururi. El urmărește numai să răspândească defectul fratelui său credincios și să-i atingă cinstea. Repetă și readuce lucrul în discuție, pentru a-l înjosi înaintea oamenilor

7 Al-Nūr, 24:19.

prin arătarea cusururilor și faptelor sale rele și pentru a-i pricinui vătămare în lumea aceasta.
Cel care sfătuiește sincer urmărește însă ca fratele său credincios să scape de cusur și să se ferească de el. Astfel L-a descris Allah Preaînaltul pe Trimisul Său ﷺ:

﴿لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ
حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾

„A venit la voi un Trimis dintre voi. Îl apasă suferința voastră, este plin de grijă pentru voi, iar față de credincioși este blând și îndurător.”[8]

Tot astfel i-a descris și pe companionii săi:

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ ٱللَّهِ ۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلْكُفَّارِ
رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ ۖ تَرَىٰهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ
وَرِضْوَٰنًا ۖ سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ ٱلسُّجُودِ ۚ ذَٰلِكَ
مَثَلُهُمْ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ ۚ وَمَثَلُهُمْ فِى ٱلْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ
شَطْـَٔهُۥ فَـَٔازَرَهُۥ فَٱسْتَغْلَظَ فَٱسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِۦ يُعْجِبُ

8 Al-Tawbah, 9:128.

ٱلزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ ٱلْكُفَّارَ ۗ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًۢا﴾

„Muḥammad este Trimisul lui Allah. Cei care sunt cu el sunt aspri față de necredincioși și îndurători între ei. Îi vezi plecându-se și prosternându-se, căutând harul lui Allah și mulțumirea Sa. Semnul lor este pe chipurile lor, din urma prosternării. Aceasta este pilda lor în Tora. Iar pilda lor în Evanghelie este asemenea unei plante care-și scoate lăstarul, îl întărește, apoi acesta se îngroașă și se ridică pe tulpina sa, spre bucuria semănătorilor, pentru ca prin ei să-i înfurie pe necredincioși. Allah le-a făgăduit celor dintre ei care au crezut și au făcut fapte drepte iertare și o răsplată măreață."[9]

Iar pe credincioși i-a descris prin răbdare și prin îndemnarea reciprocă la îndurare.

9 Al-Fatḥ, 48:29.

Ceea ce-l împinge pe nelegiuit să răspândească răul și să dea în vileag este asprimea și duritatea sa, plăcerea de a-i face rău fratelui său credincios și de a-l vătăma. Aceasta este însușirea Satanei, care le înfrumusețează fiilor lui Ādam necredința, nelegiuirea și nesupunerea, pentru a-i face oameni ai Focului. Allah spune:

﴿إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۚ إِنَّمَا يَدْعُواْ حِزْبَهُۥ لِيَكُونُواْ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ﴾

„Satana vă este dușman; luați-l, așadar, drept dușman! El își cheamă ceata numai pentru ca ei să fie dintre oamenii Focului aprins.”[10]

După ce ne-a povestit cele întâmplate între Satana și Profetul lui Allah, Ādam — pacea să fie asupra lui — și viclenia prin care a ajuns să-l scoată din Paradis, Allah spune:

﴿يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْءَٰتِهِمَآ﴾

„Le-a smuls veșmintele, pentru a le arăta goliciunea.”[11]

Cât de deosebit este cel care urmărește sfatul sincer de cel care urmărește dezonorarea! Numai cel lipsit de judecată sănătoasă le poate confunda.

10 Fāțir, 35:6.

11 Al-Aʿrāf, 7:27 — fragment.

Pedeapsa umilirii altuia

Pedeapsa celui care răspândește răul despre fratele său credincios, îi caută cusururile și îi dezvăluie lucrurile ascunse este ca Allah să-i caute lui lucrurile ascunse și să-l dea în vileag, chiar dacă s-ar afla înăuntrul casei sale. Aceasta s-a relatat de la Profet ﷺ pe mai multe căi. Imamul Aḥmad, Abū Dāwūd și al-Tirmidhī au consemnat relatări în acest sens, cu mai multe lanțuri de transmitere.
Al-Tirmidhī a relatat de la Wāthilah ibn al-Asqaʿ că Profetul ﷺ a spus:

لا تُظْهِرِ الشماتة بأخيك فيعافيه الله ويبتليك

„Nu-ți arăta bucuria față de nenorocirea fratelui tău, căci Allah îl poate izbăvi pe el și te poate încerca pe tine."[12]

El a spus despre hadith:

حسن غريب

„Ḥasan gharīb."

Tot el a relatat de la Muʿādh, ca atribuite Profetului, cuvintele:

من عيَّر أخاه بذنب لم يمت حتى يعمله

„Cel care îl umilește pe fratele său pentru un păcat nu va muri până nu-l va săvârși și el."[13]

Lanțul său de transmitere este întrerupt.

12 Al-Tirmidhī, Ṣifat al-Qiyāmah wa-l-Raqāʾiq wa-l-Waraʿ, nr. 2506.
13 Al-Tirmidhī, Ṣifat al-Qiyāmah wa-l-Raqāʾiq wa-l-Waraʿ, nr. 2505.

Al-Ḥasan a spus:

كان يقال: من عيَّر أخاه بذنب تاب منه لم يمت حتى يبتليه الله به

„Se spunea: cel care îl umilește pe fratele său pentru un păcat de care acesta s-a căit nu va muri până când Allah nu-l va încerca cu același păcat."

Se relatează de la Ibn Masʿūd, printr-un lanț care conține o slăbiciune:

البلاء موكل بالمنطق فلو أن رجلاً عيَّر رجلاً برضاع كلبة لرضعها

„Încercarea este legată de vorbire. Dacă un om l-ar umili pe altul pentru că a supt laptele unei cățele, ar ajunge să-l sugă și el."

Acest înțeles a fost relatat de la mai mulți dintre înaintași. Când Ibn Sīrīn a ajuns împovărat de datorii și a fost întemnițat pentru ele, a spus:

إني أعرف الذنب الذي أصابني هذا عيَّرت رجلاً منذ أربعين سنة فقلت له: يا مفلس

„Cunosc păcatul pentru care mi s-a întâmplat aceasta: acum patruzeci de ani l-am umilit pe un om și i-am spus: «Falimentarule!»"

Umilirea ascunsă sub înfățișarea sfatului

Una dintre formele cele mai vădite ale umilirii este să arăți răul și să-l răspândești sub înfățișarea sfatului sincer, pretinzând că te îndeamnă la aceasta niște cusururi, fie ale tuturor, fie ale cuiva anume, în timp ce scopul ascuns este numai umilirea și vătămarea. Un asemenea om este frate cu fățarnicii pe care Allah i-a osândit în mai multe locuri din Cartea Sa.
Allah Preaînaltul i-a osândit pe cei care arată o faptă sau un cuvânt bun, dar urmăresc prin ele un scop stricat, ascuns în inimă. A socotit aceasta printre însușirile fățărniciei. Așa se arată în sura Barā'ah, unde i-a dat în vileag pe fățarnici prin însușirile lor urâte:

﴿وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًۢا بَيْنَ
ٱلْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ مِن قَبْلُ ۚ
وَلَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَآ إِلَّا ٱلْحُسْنَىٰ ۖ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ
لَكَٰذِبُونَ﴾

„Și cei care au făcut o moschee pentru a vătăma, pentru necredință, pentru a-i dezbina pe credincioși și ca loc de pândă pentru cel care mai înainte a luptat împotriva lui Allah și a Trimisului Său vor jura: «Nu am voit decât binele!» Dar Allah mărturisește că ei sunt mincinoși."[14]

Allah Preaînaltul mai spune:

﴿لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَآ أَتَواْ وَّيُحِبُّونَ أَن يُحْمَدُواْ
بِمَا لَمْ يَفْعَلُواْ فَلَا تَحْسَبَنَّهُم بِمَفَازَةٍ مِّنَ ٱلْعَذَابِ ۖ وَلَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

„Să nu-i socotești pe cei care se bucură de ceea ce au făcut și cărora le place să fie lăudați pentru ceea ce nu au făcut — să nu-i socotești scăpați de pedeapsă! Ei vor avea o pedeapsă dureroasă."[15]

14 Al-Tawbah, 9:107.
15 Āl ʿImrān, 3:188.

Acest verset a fost pogorât în privința evreilor. Profetul ﷺ i-a întrebat despre un lucru, dar ei l-au ascuns și i-au spus altceva. Au lăsat impresia că-i spuseseră ceea ce îi întrebase și au dorit să fie lăudați pentru aceasta, bucurându-se de ceea ce ascunseseră din lucrul despre care fuseseră întrebați. Așa a spus Ibn ʿAbbās — Allah să fie mulțumit de ei —, iar relatarea sa în acest sens este consemnată în cele două Ṣaḥīḥ-uri și în alte cărți.

Abū Saʿīd al-Khudrī a relatat că, atunci când Trimisul lui Allah ﷺ pleca într-o expediție, unii fățarnici rămâneau în urmă și se bucurau că nu plecaseră împreună cu el. Când se întorcea, îi prezentau scuze și se jurau, dorind să fie lăudați pentru ceea ce nu făcuseră. Atunci a fost pogorât acest verset.

Aceste însușiri sunt însușiri ale evreilor și fățarnicilor: omul arată un cuvânt sau o faptă cu înfățișare bună, dar urmărește prin ea un scop stricat. Astfel, este lăudat pentru binele arătat și ajunge prin el la scopul stricat pe care îl ascunde. Se bucură de lauda primită pentru ceea ce a înfățișat ca fiind bun, deși în ascuns este rău, și de atingerea scopului său rău. Prin această înșelăciune își dobândește folosul și își duce viclenia la îndeplinire.

Cel care are această preocupare intră, fără îndoială, în înțelesul versetului și este amenințat cu o pedeapsă dureroasă.

Un exemplu este omul care vrea să-l defăimeze, să-l înjosească și să-i arate cusurul altuia, pentru a-i îndepărta pe oameni de el: fie pentru că-i place să-i facă rău, fie din dușmănie, din teama că-i va face concurență la avere ori la conducere, sau din alte pricini vrednice de dezaprobare. Nu ajunge la aceasta decât dacă îl atacă pentru o pricină înfățișată ca religioasă.

De pildă, omul acela a respins o părere slabă a unui învățat vestit. Atunci, cel care vrea să-l defăimeze răspândește printre cei care îl prețuiesc pe acel învățat că el îl urăște, îl vorbește de rău și îl atacă. Îi înșală astfel pe toți cei care îl prețuiesc și îi face să creadă că ura și vătămarea celui care a răspuns sunt fapte prin care se apropie de Allah, fiindcă ar însemna apărarea învățatului și îndepărtarea răului de la el, iar aceasta ar fi apropiere și ascultare de Allah Preaînaltul.

Cel care își înfățișează astfel fapta ca sfat unește două lucruri urâte și oprite:

Primul: pune respingerea unei alte păreri de către acel învățat pe seama urii, atacului și patimii, deși el poate să nu fi urmărit decât sfatul sincer pentru credincioși și arătarea unei cunoașteri pe care nu-i este îngăduit s-o ascundă.

Al doilea: îl atacă pentru a ajunge la propria patimă și la scopul său stricat, sub înfățișarea sfatului și a apărării învățaților Legii. Printr-o asemenea uneltire, nedrepții dintre Banū Marwān și urmașii lor atrăgeau oamenii de partea lor și îi îndepărtau de ʿAlī ibn Abī Ṭālib, de al-Ḥasan, de al-Ḥusayn și de urmașii acestora — Allah să fie mulțumit de ei toți.

Când a fost ucis ʿUthmān — Allah să fie mulțumit de el —, comunitatea nu vedea pe nimeni mai îndreptățit la conducere decât ʿAlī — Allah să fie mulțumit de el — și i-a jurat credință. Cei care au căutat să-i îndepărteze pe oameni de el au arătat cât de gravă și de urâtă fusese uciderea lui ʿUthmān — iar aceasta era într-adevăr așa —, dar au adăugat că ʿAlī ar fi fost cel care a îndemnat la uciderea lui și a lucrat pentru ea. Aceasta era minciună și calomnie.

ʿAlī se jura apăsat că nu era așa, iar el era adevărat și drept în jurământul său — Allah să fie mulțumit de el. [Cei înșelați] s-au grăbit să lupte împotriva lui, socotind-o religie și apropiere de Allah, apoi au luptat împotriva urmașilor săi — Allah să fie mulțumit de ei. Ceilalți se străduiau să răspândească această acuzație de la amvoane, în zilele de vineri și la celelalte mari adunări. În inimile adepților lor s-a înrădăcinat astfel că lucrurile stăteau cum spuneau ei și că Banū Marwān erau mai îndreptățiți la conducere decât ʿAlī și urmașii săi, datorită apropierii lor de ʿUthmān și faptului că-i cereau răzbunarea. Prin aceasta au atras inimile oamenilor de partea lor și i-au îndemnat să lupte împotriva lui ʿAlī și, după el, a urmașilor săi. Astfel și-au întărit domnia și și-au consolidat puterea.

Unii dintre ei le spuneau în ascuns celor în care aveau încredere cuvinte cu înțelesul:

لم يكن أحد من الصحابة أكفأ عن عثمان من علي

„Nimeni dintre companioni nu l-a apărat pe ʿUthmān mai mult decât ʿAlī."

Erau întrebați:

لِمَ يسبُّونه إذًا؟

„Atunci de ce îl insultă?"

Răspundeau:

إن المُلك لا يقوم إلا بذلك

„Domnia nu se poate păstra altfel."

Voiau să spună că, fără îndepărtarea inimilor oamenilor de ʿAlī și de urmașii săi și fără a-i învinui că-l nedreptățiseră pe ʿUthmān, inimile oamenilor nu s-ar fi îndreptat spre Banū Marwān. Oamenii cunoșteau însușirile frumoase și meritele mărețe ale lui ʿAlī și ale urmașilor săi și s-ar fi grăbit să-i urmeze și să le jure credință. Domnia Banū Umayyah s-ar fi sfârșit astfel, iar oamenii ar fi părăsit ascultarea față de ei.

Calea de îndreptare

Cel încercat cu ceva din această uneltire să se teamă de Allah, să-I ceară ajutorul și să aibă răbdare, căci sfârșitul bun este al celor cu teamă de Allah. După ce a povestit cele întâmplate lui Yūsuf și feluritele vătămări suferite prin uneltire și înșelăciune, Allah Preaînaltul spune:

﴿وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِى ٱلْأَرْضِ﴾

„Astfel l-am statornicit pe Yūsuf pe pământ."[16]

Allah relatează că el le-a spus fraților săi:

﴿أَنَا۠ يُوسُفُ وَهَٰذَآ أَخِى ۖ قَدْ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَآ﴾

„Eu sunt Yūsuf, iar acesta este fratele meu. Allah Și-a revărsat harul asupra noastră."[17]

În povestea lui Mūsā — pacea să fie asupra lui — și a vătămării și uneltirii lui Faraon împotriva lui și a poporului său, Allah arată că el le-a spus:

﴿ٱسْتَعِينُوا۟ بِٱللَّهِ وَٱصْبِرُوا۟﴾

„Cereți ajutorul lui Allah și aveți răbdare!"[18]

16 Yūsuf, 12:21 — fragment.
17 Yūsuf, 12:90 — fragment.
18 Al-Aʿrāf, 7:128 — fragment.

Allah Preaînaltul a înștiințat că urmarea rea a uneltirii se întoarce asupra celui care o pune la cale:

﴿وَلَا يَحِيقُ ٱلْمَكْرُ ٱلسَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِۦ﴾

„Uneltirea rea nu-l împresoară decât pe cel care o săvârșește."[19]

Și a spus:

﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا فِى كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَٰبِرَ مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا۟ فِيهَا﴾

„Astfel am pus în fiecare cetate pe marii ei nelegiuiți să uneltească în ea."[20]

Cele petrecute adeveresc aceasta. Cel care cercetează știrile oamenilor și istoria lumii găsește întâmplări uimitoare despre cei care au uneltit împotriva fraților lor, iar uneltirea s-a întors asupra lor și a devenit o pricină de salvare și de ocrotire pentru cei vizați.

19 Fāțir, 35:43 — fragment.

20 Al-Anʿām, 6:123 — fragment.

لو ذكرنا بعض ما وقع من ذلك لطال الكتاب واتسع الخطاب والله الموفق للصواب وعليه قصد السبيل وهو حسبنا ونعم الوكيل وصلى الله على محمد وآله وصحبه وسلم تسليمًا.

Dacă am pomeni numai o parte dintre asemenea întâmplări, cartea s-ar lungi, iar discuția s-ar întinde. Allah este Cel care călăuzește spre adevăr; către El duce calea dreaptă. El ne este de ajuns și ce bun Ocrotitor este! Binecuvântările și pacea lui Allah să fie asupra lui Muḥammad, a familiei și a companionilor săi.

Indice

Allah 1, 2, 3, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28
cunoaștere 2, 3, 10, 11
răbdare 18, 26, 27
Sunnah 4, 5, 6, 9

EDIȚIE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Sfatul sincer și umilirea

Ibn Rajab arată deosebirea dintre sfatul sincer și umilire, dintre lămurirea unei greșeli și căutarea rușinii celui care a făcut-o. O lectură despre intenție, cuviință și responsabilitatea cuvântului.

Autor: Ibn Rajab al-Ḥanbalī

Traducere în limba română

Institutul Tawhid

INSTITUTUL TAWHID

tawhid.ro